

УДК 342.56

Каляянова Л. В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального і
адміністративного права ОНМУ;

Білий П. М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного
та кримінального права ОНМА

Судова влада та її повноваження щодо захисту прав моряків

На основі теоретичних і практичних положень, законодавства України розкрито повноваження судової влади щодо захисту моряків, досліджено становлення та діяльність Української держави по забезпеченню прав і свобод людини та громадянина.

Ключові слова: судова влада, система правосуддя, державно-управлінські процеси, суспільні відносини.

На основе теоретических и практических положений, законодательства Украины раскрыты полномочия судебной власти по защите моряков, исследовано становление и деятельность Украинского государства по обеспечению прав и свобод человека и гражданина.

Ключевые слова: судебная власть, система правосудия, государственно-управленческие процессы, общественные отношения.

On the basis of theoretical and practical provisions of the legislation of Ukraine disclosed to the authority of the judicial power for the protection of seafarers, the formation and the activities of the Ukrainian state in ensuring the rights and freedoms of man and citizen.

Keywords: the judiciary, the justice system, public-administrative processes, public relations.

Постановка проблеми. У демократичних державах вже давно дійшли висновку про те, що основою будь-якої цивілізованої держави є суд і система правосуддя, адже підкорення суспільних відносин закону та правилам поведінки — це фундамент, на якому будується правова держава. Відповідно до ст. 1 Конституції України, наша країна є правовою державою, в якій судова влада є самостійною, незалежною гілкою влади в системі її поділу. Тому постає питання щодо пошуку оптимальної моделі правового статусу судової влади, адже саме ця гілка влади є запорукою справжньої інституційно-функціональної правової державної влади.

Проте слід визнати, що система судової влади в Україні і рівень правосуддя набули загрозливих руйнівних форм, а суди втратили довіру громадян, утвердження і забезпечення прав і свобод яких є головним обов'язком держави (або від імені якого вони здійснюють судочинство).

Актуальність дослідження ролі судової влади щодо захисту моряків, становлення та діяльність Української держави щодо забезпечення прав і свобод людини й громадянина, виконання державою правозахисної функції стосовно суспільства і особистості є безперечною, бо відображає потребу дослідження одного з найважливіших напрямів функціонування правової держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Судова влада України розглядалася такими авторами, як В. Авер'янов, Т. Андрусак, Г. Атаманчук, В. Бринцева, І. Воронов, С. Головатий, О. Головащенко, О. Зайчук, А. Закалюк,

Л. Ентін, Д. Єрмоленко, М. Козюбра, В. Лазарев, П. Надолішний, Н. Нижник, С. Максимов, Д. Притика, А. Пухтецька, С. Серьогіна, Ю.Ю. Чуприна, В. Тацій, Ю. Тодика, В. Халіпов, В. Шаповал та ін., проте існує відставання теоретичного пошуку від практики розвитку цього важливого інституту в нашій державі.

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій з теорії і практики функціонування судової гілки влади, залишаються поза увагою питання теоретичного обґрунтування ролі та функцій системи правосуддя в побудові в Україні правової держави. Саме з тлумачення принципу «правової держави» починається рух у напрямку дотримання верховенства права та структурному забезпеченні функціонування всієї судової гілки влади. Конституційне закріплення визнання та дії в Україні принципу «правової держави» привернуло увагу вітчизняних вчених і дослідників до проблеми визначення змісту цієї державно-правової категорії, адже центральне місце та фундаментальне значення цього принципу для становлення демократичної правової системи, розвитку всіх галузей національного права та законодавства беззаперечно визнано не тільки європейськими державами, але й універсальними та регіональними міжнародними організаціями.

Метою цієї роботи є визначення змісту та тенденцій розвитку моделі інституту судової влади, здатної забезпечити права і свободи людини, а також окремих суб'єктів, зокрема працівників морської галузі, виходячи з необхідності побудови ефективної державної влади та з урахуванням наявної вітчизняної і зарубіжної практики визначення та реалізації конституційних норм.

Виклад основного матеріалу. Судова влада — це правовий і політичний феномен, який адекватно відображає прагнення до формування правової держави, заснованої на доктрині розподілу влад.

Судова влада, згідно з принципом поділу державної влади є однією з її гілок. Відповідно на судову владу поширюються всі характеристики та ознаки державної влади: верховенство, тобто суверенність, повнота, неподільність, самостійність, формальна незалежність від влади, будь-якої організації або особи, а також здійснення від імені держави її органами, поширення влади на всіх членів суспільства, наявність у розпорядженні механізму для реалізації своїх завдань і функцій [13, с. 85].

Абсолютизація розподілу влади приводить до думки про те, що суди не беруть участі у формуванні та реалізації управлінських впливів. На перший погляд, це дійсно так, якщо забути, що суди можуть призупиняти або відмінити управлінські рішення і за зверненнями громадян виносити свої акти, що відрізняються або навіть суперечать управлінським рішенням. У правовій державі об'єм судового захисту дуже значний і авторитет актів судів є високим. Не помічати широкого впливу органів суду на державно-управлінські процеси не має сенсу. Якби всі органи єдиної державної влади не були розподілені за функціями, повноваженнями і професіоналізмом, то всі вони в результаті покликани для упорядкування суспільних відносин й процесів, впливу різними способами на свідомість, поведінку і діяльність людей та їх колективів, тобто керувати [4, с. 199].

Судова влада, на перший погляд, є начебто найслабкішою порівняно з іншими. Повноваження на правосуддя вона отримує не безпосередньо від народу як єдиного джерела влади, а опосередковано — від Президента України та Уряду.

Суди у своєму розпорядженні не мають ні міліції, ні тюрем для примусу, як виконавча влада. Сила судової влади як захисника прав і свобод людини і громадянина – у законному, справедливому вирішенні юридичних конфліктів, що в суспільній свідомості створює її високий авторитет. Оскільки Конституцією України кожному гарантується право на оскарження в суді загальної юрисдикції рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, то розглядаючи такі скарги, суди перевіряють (контролюють) дотримання законності органами державної влади та самоврядування. З точки зору громадян та юридичних осіб такий судовий контроль є захистом їх прав та інтересів. Важливою ознакою здійснюваної судами функції захисту прав людини і громадянина є те, що вони наділені всіма необхідними повноваженнями для того, щоб реалізовувати цю діяльність як у випадку порушення прав особи (адже це можуть бути не тільки фізичні, а й юридичні особи) іншими особами, так і у разі, коли порушником права виступає держава, конкретні органи державної влади або посадові особи. У результаті цього функція захисту прав людини, яку ми відносимо до процесу діяльності судів загальної юрисдикції, виявляється глибинно пов'язаною з функцією забезпечення верховенства права, коли право стає домінуючим фактором як у відносинах окремих громадян, так і в життєдіяльності держави.

У правовій державі суд не лише вирішує спори про право, а й виступає своєрідним арбітром у процесі законотворчості. Суд має певні переваги перед законодавцем у оперативності приведення правопорядку у відповідність до вимог життя. При застосуванні Конституції і законів суд може використовувати аналогію закону і аналогію права, тобто приймати рішення, керуючись не тільки буквою, а й духом закону, аксіомами та принципами права. Йдеться, передусім, про екстремальні, виняткові ситуації, особливо у процесах, що забезпечують такий баланс двох інших гілок влади, який в остаточному підсумку гарантував би панування в суспільстві права і справедливості.

Як вважає В. Єршов, сутність поділу полягає в попередженні зловживання владою, її монополізації, концентрації. Реальне досягнення цілей правової держави можливе лише за умови теоретичного осмислення, законодавчого закріплення і практичної взаємодії незалежних, таких, що взаємно доповнюють один одного, законотворчих, виконавчих і судових органів державної влади [5, с. 31].

В. Стефанюк вбачає загальний зміст і значення принципу поділу влади в розробленні функцій законодавства, управління та правосуддя, у наділенні цими функціями різних органів, у забороні здійснення функцій належних одному органу іншим органом влади та у взаємному контролі й обмеженні влади.

Проблемами реалізації принципу поділу державної влади є такі:

- створення більш ефективного механізму стримувань і противаг для недопущення узурпації влади чи зловживання нею;
- трансформація змішаної, президентсько-парламентської форми правління в парламентсько-президентську;
- формування механізму співробітництва вищих органів різних гілок влади на основі принципу їх взаємозв'язку та спеціалізації;
- обмеження (лімітування) державної влади як такої для розвитку системи інститутів громадянського суспільства;

— реальне відокремлення місцевого самоврядування від державних органів, сприяння його становленню та розвитку [10, с. 31].

Існування судової влади разом із законодавчою та виконавчою є обов'язковою ознакою демократичної держави. Відокремлення судової влади від інших державно-владних структур свідчить про серйозний поступ держави до реалізації принципу верховенства права, закріплених у ньому ідей свободи і справедливості. Без здійснення основної діяльності судової влади — охорони членів суспільства від свавілля громадян, самої держави, її органів і посадових осіб — держава не може вважатися правовою.

Разом із виконавчою та законодавчою, судова влада належить до системи народовладдя. Вона забезпечує реалізацію найважливіших конституційних прав і свобод людини й громадянина, прав колективів і народу в цілому. Тому є правомірною характеристика судової влади як форми соціального регулювання у відповідній сфері суспільних відносин.

Поряд з цим судовій владі притаманна низка специфічних ознак, що відрізняє її від інших форм влади.

Одна з них — винятковість судової влади. Зокрема, здійснення правосуддя не може здійснюватися будь-яким іншим органом, крім суду, за жодних умов. Ця обставина спеціально закріплена в конституціях країн.

«Судова влада довіряється суддям» — зазначається у ст. 92 Основного закону Федеративної Республіки Німеччини; «Вимір справедливості в Республіці Польща здійснює Найвищий Суд, загальні, адміністративні та військові суди» (ст. 175 Конституції Польської Республіки); «Правосуддя в Російській Федерації здійснюється лише судом» — підкреслюється в ст. 118 Конституції Російської Федерації; «Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами» — визначено ст. 124 Конституції України.

Судова влада в системі державної влади виконує специфічні функції, адже, якщо представницькі органи створюють закони, виконавчі структури реалізують конкретні соціально-економічні завдання, то судова влада націлена на захист прав і свобод громадян, суспільства, а також держави.

Демократичні засади організації й діяльності самої судової влади (участь судді із народу, гласність, незалежність судів і суддів, змагальність і рівноправ'я сторін) дозволяють розглядати її як особливий канал реалізації волі народу.

Наділення судової влади відповідними повноваженнями, можливостями їх практичної реалізації та вимогами щодо процедур реалізації визначає формальне місце судової влади в конституційно визначеному механізмі реалізації державної влади в Україні, та у взаємовідносинах держави із суспільством — нормативну модель інституту судової влади.

Провідною тенденцією в розвитку сучасних функцій держави є саморегулювання, самоорганізація та самоврядування. Держава на сучасному етапі наділена такими внутрішніми функціями: забезпечення народовладдя, економічна, соціальна, податкова, екологічна, забезпечення законності та правопорядку, охорона прав і свобод громадян [6, с. 68].

Практична реалізація судової влади і повноважень визначає її фактичне місце (фактичний статус) у механізмі державної влади та в політичній системі. Тому привласнення повноважень суду є найнебезпечнішою формою посягання

на правопорядок і конституційний устрій суспільства.

Традиційним для судової влади є здійснення правосуддя в усіх правовідносинах, що виникають у державі.

Основними засадами судочинства є законність, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведення вини, свобода в наданні суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості, підтримання державного обвинувачення в суді прокурором, забезпечення обвинуваченому права на захист, гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; обов'язковість рішень суду [1, с. 36 – 39].

Система правосуддя передбачає правозахисні, упорядницькі й правозастосовні елементи змісту влади, вона встановлює основи фактичної й правової рівності всіх соціальних груп і прошарків населення, кожного громадянина перед судом і законом.

Правосуддя не може функціонувати поза політикою, а судова політика має впроваджувати політику в життя, забезпечувати правові форми в установленому законом порядку [7, с. 72].

Лише таке розуміння судової політики можливе для здійснення правосуддя.

Для будь-якої форми державної діяльності є характерним здійснення певних функцій держави. У правовій державі суд, здійснюючи основні функції держави, повинен досягати поставлених перед ним завдань, не завдяки виконанню правоохоронної державної функції (нарівні з прокуратурою, Міністерством внутрішніх справ, Службою безпеки, адвокатурою, тобто системою органів охорони порядку), а через незалежність правосуддя та контроль за законністю методів боротьби зі злочинністю і мати силу правозастосовного, а не правоохоронного характеру діяльності [9, с. 20 – 21].

Найважливіше завдання судової влади України полягає в тому, щоб шляхом розгляду та вирішення справ, спорів забезпечити баланс свободи в суспільстві з обов'язком виконання законів. Проте слід зазначити, що законодавство про організацію судової влади, судоустрій і статус суддів не в повному обсязі виконує своє завдання щодо належного законодавчого забезпечення в державі, що визначена Конституцією України як демократична, соціальна, правова, відправлення правосуддя має певні недоліки та потребує суттєвого вдосконалення.

Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла 19 травня 2007 р. Резолюцію «Функціонування демократичних інститутів в Україні», в якій рекомендується Україні здійснити реформування судової системи на основі Концепції вдосконалення судочинства, затвердженої Президентом України у травні 2006 р. Розроблена Концепція відповідно до європейських стандартів передбачає створення незалежної судової влади, здатної ефективно захищати права і свободи людини та громадянина; здійснення правосуддя на основі принципу рівноправ'я сторін, звільнення суду від виконання не притаманних для нього функцій; участь громадян у здійсненні правосуддя в якості присяжних засідателів; посилення судового контролю на стадії попереднього слідства; забезпечення громадян кваліфікованою юридичною допомогою [8, с. 84].

Головною метою судово-правової реформи, що розпочалась, є формування

незалежної судової влади, створення нового законодавства та удосконалення форм судочинства; розмежування повноважень органів державної влади і забезпечення незалежності судових органів від впливу законодавчої та виконавчої влади; реалізація демократичної ідеї правосуддя, виробленої світовою практикою та наукою; створення системи законодавства про судоустрій, що забезпечувало б незалежність судової влади; забезпечення спеціалізації судів, серед яких обов'язково повинні бути господарські суди; чітке визначення компетенції різних учасників судової системи тощо.

А завданнями є визначення шляхів удосконалення законодавства в цій сфері, забезпечення доступного та справедливого судочинства, прозорості в діяльності судів, посилення гарантії незалежності суддів, якісне підвищення статусу суддів у суспільстві, істотне поліпшення умов їх професійної діяльності, створення можливостей для розвитку альтернативних (позасудових) способів розв'язання спорів, удосконалення процесуального законодавства тощо [11, с. 82].

Здійснення судової реформи покликане створити сильну судову владу, здатну охороняти та захищати право як самоцінність, виключити будь-які спроби діяти не правовими засобами, від кого б вони не виходили. Лише за такого випадку можна перебороти недоліки, притаманні до цього часу системі судової влади, в силу яких вона залишається ще далекою від виконання ролі, яка відводиться їй у правовій державі. Інститути судової влади доки ще не можуть повною мірою забезпечити правову захищеність громадян, реалізацію їх права на судовий захист. Багато громадян ще не розуміють, як у нових умовах слід відстоювати свої законні інтереси, а суд не усвідомив своєї ролі у здійсненні принципів права, що змінилися, у взаємозв'язку з іншими гілками влади.

Сучасні вимоги дотримання принципу децентралізації не знайшли належного закріплення в актах чинного законодавства України. Потребує закріплення визначення та конкретизації вимог цього та інших інституційних принципів в основних актах, що визначають загальні засади правового статусу органів публічної адміністрації України [12, с. 122].

Значну частину конституційних повноважень судової влади передбачено в Розділі VIII Конституції України «Правосуддя», проте чіткої вказівки щодо незалежності судової влади від інших гілок влади не передбачено. З огляду на те, що функціональним призначенням судової влади є виконання не лише таких двох функцій, як правосуддя (захист і відновлення порушених прав) та охорона (прав і свобод громадян держави), але й контрольної функції, то потребує коригування назва цього розділу Основного Закону на «Суди» або «Судова влада».

Прикладом законодавчого закріплення необхідності такої зміни можна навести Конституцію Польщі, яка містить Розділ 8 «Суди й трибунали», в якому чітко зазначено, що вимір справедливості здійснюють суди, і вони є незалежними від інших влад.

Необхідно також введення норми до Конституції України щодо контролю за законністю та обґрунтованістю рішень і дій посадових осіб, а також органів інших гілок влади, тобто право судової влади оцінювати відповідність Конституції України діяльності законодавчої та виконавчої влади, визнавати недійсними ті їх акти, які суперечать Основному закону. Контроль може здійснюватися як Конституційним судом, так і судами загальної юрисдикції [14 с. 6].

Статтею 6 Конституції України визначається поділ державної влади України на законодавчу, виконавчу та судову. Проте Основним Законом не передбачено повноваження судової влади у відносинах із зазначеними гілками влади, органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

В умовах намагання України інтегруватися до європейського правового простору комплексне реформування судової системи має відбуватися з урахуванням вимог міжнародних стандартів, що повинно забезпечити ефективність правосуддя, доступ громадян до суду та право людини на справедливий суд.

Міжнародні стандарти — це визначальні засади, основоположні принципи, на яких має будуватися й функціонувати судова влада будь-якої сучасної держави. Система цих принципів стосується всіх сторін організації та функціонування судової влади, починаючи з розбудови сучасної судової влади і закінчуючи здійсненням правосуддя. Серед них є універсальні (здійснення правосуддя виключно судами, незалежність суду і суддів, їх самостійність у здійсненні правосуддя) та такі, що стосуються окремих сторін судоустрою та правосуддя (добір суддів та їх просування по службі, професійна підготовка, їх дисциплінарна відповідальність, організація суддівського самоврядування тощо) [14, с. 7].

Європейським Співтовариством також вироблені певні стандарти щодо судової влади, тобто певні цінності, на які потрібно орієнтуватися Україні під час реформування судової системи.

Зазначені міжнародні та європейські стандарти знайшли своє відображення в Монреальській універсальній декларації про незалежність правосуддя (1983 р.), в Основних принципах незалежності судових органів, розроблених ООН (1985 р.), в Європейській хартії про статус суддів (1993 р.), в Рекомендації № R (94) 12 Комітету Міністрів Ради Європи «Незалежність, дієвість та роль суддів» (1994 р.), в Загальній (універсальній) хартії судді (1999 р.) тощо.

На жаль, європейські та загальноцивілізаційні цінності ще не стали складовою ментальності і способу мислення, як пересічних українців, так і значної частини українських суддів [14, с. 7].

Судова влада також відіграє важливу роль щодо захисту прав моряків.

На даний момент існує реальна проблема, що стосується невиконання судновласником трудового договору, а також несвоєчасної виплати заробітної плати морякам.

Меті покращення роботи в морегосподарському комплексі слугує прийняття Конвенції 2006 року про працю у морському судноплаванні, оскільки з урахуванням глобального характеру морського судноплавання, моряки потребують особливого захисту.

Відповідно до ст. 4 зазначеної Конвенції, кожен моряк має право на безпечне та надійне робоче місце, яке відповідає нормам безпеки; на справедливі умови зайнятості; на достойні умови праці та життя на борту судна; на охорону здоров'я, медичне обслуговування, соціально-побутове обслуговування та на інші форми соціального захисту [3].

Тому важливо знати, як можна захистити себе та отримати невиконану заробітну плату та компенсацію за її затримання, а також невиконання трудового договору та усіх зазначених умов.

Моряк має право вимагати від судновласника дотримання усіх умов до-

говору, а також своєчасно отримувати заробітну плату.

Якщо норми щодо умов договору порушуються, а також моряк не отримує зарплатню, в такому разі він має право подати до суду позов та вимагати певну грошову компенсацію.

У тих випадках, коли несвоєчасною виплатою заробітної плати працівнику причинена моральна шкода, він має право вимагати її відшкодування від роботодавця на основі норм ч. 1 ст. 9, п. 3 ч. 2 ст. 11, п. 9 ч. 2 ст. 16, ст. 23 Цивільного кодексу України [2].

Висновки. Отже, підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що залишаються важливими аналіз чинних норм і практики їх реалізації; окреслення принципів підходів до змісту та форми норм, що визначають конституційно-правовий статус судової влади; прогнозування наслідків їх застосування.

Подальша еволюція інституту судової влади в незалежній Україні зумовлюється об'єктивним розвитком політичних процесів.

Існуюча модель організації публічної влади не є гарантією забезпечення пріоритету суспільних потреб в умовах демократичного суспільства.

Видається необхідним закріплення таких конституційних норм, які б забезпечували інституту судової влади роль необхідного резерву стабільності держави. При цьому конституційне визначення самої такої складової статусу судової влади має ґрунтуватися на вичерпно окреслених повноваженнях, уникаючи загальних формулювань, що допускають довільне тлумачення.

Слід детально переглянути роль судової влади в державному механізмі. Адже, вона має перебувати між гілками влади, забезпечуючи єдність державної влади й злагоджене функціонування її гілок.

Оскільки судова влада є дуже важливою, відіграє дуже важливу роль серед гілок влади, вона має багато переваг.

Компетенція судової влади має формуватися в чіткій відповідності до її функцій [14 с. 8].

Оснoву діяльності судової влади має становити забезпечення єдності державної влади, до якої належать врівноваження гілок влади, створення балансу сил та припинення дій органів, які порушують єдність влади; забезпечення реалізації основних прав і свобод громадян.

Хочеться сподіватись, що завершення судової реформи в Україні поліпшить стан забезпечення судового захисту прав громадян, підвищить пошану і довіру населення до служителів правосуддя та виведе Україну на рівень дійсно правової і демократичної держави, де політичне, економічне і соціальне становище буде на рівні європейських країн.

У правовій державі суд не лише вирішує спори про право, а й виступає своєрідним арбітром у процесі законотворчості. «...Суд має певні переваги перед законодавцем у оперативності приведення правопорядку у відповідність до вимог життя. При застосуванні Конституції і законів суд може використовувати аналогію закону і аналогію права, тобто приймати рішення, керуючись не тільки буквою, а й духом закону, аксіомами та принципами права. Йдеться, передусім, про екстремальні, виняткові ситуації, особливо у процесах, що забезпечують такий баланс двох інших гілок влади, який в остаточному підсумку гарантував би панування в суспільстві права і справедливості» [12, 7].

Отже, спираючись на досвід діючого правосуддя, можна з усією впевненістю зробити висновок про те, що в Україні створений та діє ефективний механізм захисту прав моряків на отримання невиключеної їм заробітної плати та компенсації за її несвоєчасну виплату, а також за порушення умов трудового договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – Х.: Одисей, 2006. – 48 с.
2. Цивільний кодекс України. Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // ВВР України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
3. Конвенція про працю в морському судноплаванні 2006 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1 MU06257.html.
4. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: [курс лекций]. – Изд. 2-е, доп. / Г. В. Атаманчук. – М.: Омега – Л, 2004. – 584 с.
5. Ершов В. В. Суд в системе государственной власти / В. В. Ершов // Государство и право. – 1992. – № 8. – С. 31 – 37.
6. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права: [підручник] / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. – Львів : Новий Світ-2000, 2003. – 584 с.
7. Кобликов А. С. Судебная политика и способы ее реализации / А. С. Кобликов // Советское государство и право. – 1991. – № 6. – С. 69 – 75.
8. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схвалена Указом Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006 / Урядовий кур'єр. – 2006. – № 95. – С. 84.
9. Михайловская И. Б. Судебная власть в системе разделения властей / И. Б. Михайловская / Судебная власть; под. ред. И. Л. Петрухина. – М., 2003. – С. 13 – 27.
10. Надолішний П. І. Теорія та історія державного управління (Опорний конспект лекцій до навчальної дисципліни): [навч. посіб.] / П. І. Надолішний. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006. – 126 с.
11. Притика Д. М. Створення науково обґрунтованої системи правосуддя в Україні – головна мета судової реформи / Д. М. Притика // Право України. – 2009. – № 12. – С. 71 – 84.
12. Пухтецька А. А. Європейські принципи адміністративного права та їх запровадження в законодавстві України: дис. канд. юр. наук : спец. 12.00.07 / А. А. Пухтецька. – К., 2009. – 214 с.
13. Рабінович П. М. Державна влада. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [упоряд. П. М. Рабінович та ін.]. – К.: Право, 1999. Т. 2. – С. 85.
14. Чуприна Ю. Ю. Судова влада як чинник розбудови правової держави в Україні / Ю. Ю. Чуприна // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 1 (39). – С. 3 – 10.